

1788, 8. 428.
DE
PROTOCOLLO FEVDALI

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE
PRAESIDE
D. CHRISTIANO GOTTLOBBIENERO

IVRIS NATVRAE ET GENTIVM PROF. PVBL. ORD.

A. D. III. SEPTEMBER. CIOIOCCCLXXXVIII.

H. L. Q. C.

DISPVTABIT

A V C T O R

GOTTLOB AVGVSTVS MVILLERVS

MISENVS.

LIPSIAE
EX OFFICINA SOMMERIA.

DE
PROTOCOLLO FEBDALI

ILLUSTRISSIMO AC SACRATISSIMO

PRÆSIDIO

D. CHRISTIANO GOTTLIEB WILHELMO

ILLUSTRISSIMO AC SACRATISSIMO
A. D. III. SEPTEMBER. C. MDCCXXVIII.

H. L. O. C.

RESERVAT

W. G. T. O. R.

GOTTLIEB WILHELMUS

WILHELMUS

LIT. P. I. A. E.
EX OFFICINA SOMMERII

DE
PROTOCOLLO FEVDALI.

§. I.

Quid sit Protocollum feudale breui explicatur.

Tria fere instrumenta de rebus et actis feudalibus confici solent, litterae inuestiturarum in securitatem vasallorum inuentae, antapochae, quas reuersales vocant, a vasallis potentioribus cautionis gratia Senioribus datae, et protocollum, quod in curia clientelari fide et auctoritate publica scribi solet. De litteris inuestiturarum et cautionibus vasallorum iam satis viri docti exposuisse mihi videntur, sed qui de protocollo feudali dedita opera scripserit, quamvis in decisionibus causarum feudalium maxima eius sit auctoritas, inueni neminem. Quam ob rem; data mihi scribendi facultate, breui de protocollo feudali differere constitui, ita quidem, vt primum historiam eius enarrem, deinde fidem in decisionibus causarum feudalium examinem: quem equidem laborem non plane inutilem fore puto. Protocollum autem feudale dico, vt haec etiam tractatio

a definitione proficiatur, constatque, de quo disputetur, instrumentum, quod fide et auctoritate publica de gestis et actis in curia clientelari conficitur. De materia quidem et forma eius infra dicam: finis autem est, ut memoria eorum, quae geruntur in iudicio feudali, constat et ad posteritatem propagetur. Etenim maximi momenti res, quae adeo vim in vniuersam populi salutem habent, in curiis clientelariis explicantur; inuestiuntur vasalli praediis, iuribus, regalibus, territoriiis regnisque, constituuntur iura successionum feudaliū, definiuntur causae feudales, ut multa alia taceam. Itaque e republica esse populorum territoriorumque rectores existimant, ea quae in curia feudali gerantur, agantur, contrahantur, fide et auctoritate publica consignari, quod equidem institutum tam laudabile, quam salutare et frugiferum, atque adeo necessarium in ciuitate puto. Itaque in historia eius enarranda fideque definienda versabor.

I. SVCCINCTA PROTOCOLLI FEVDALIS HISTORIA.

§. II.

De Protocollo feudali ex Capitularibus Regum Francorum.

Quamquam omnes Germanorum populi instituta feudalia habuere, ad formam tamen quandam apud Francos primum redacta, cum regimine ciuitatis iuncta et inde per Italiam, Hispaniam, Germaniam, ipsamque Britanniam propagata fuerunt. Quare operae pretium fuerit quaerere, an apud Francos reperiatur Protocollum Feudale. Quoad vasalli in conuictu Regis erant, tabulas, quibus et nomina eorum et fides data et exacta comprehenderetur, fuisse, prorsus credibile est: istud autem, quod nos quaerimus documentum, acta scilicet pleniora et accuratiora, quae protocollo feudali continentur, cum beneficiorum possessione demum coeplisse videntur. Principis enim et Senioris atque ipsius adeo ciuitatis intererat scire et ad posteritatem prodere, quae praedia vasallis

in

in vsum et fructum tradita essent, qui ad belli munia subeunda cum equis et armis euocari possent, vt plura alia taceam. Itaque origines ab antiquioribus temporibus repetendas puto, testimonium tamen Caroli Magni temporibus antiquius reperire non potui. Hic autem in CAPITVLARI III. anni DCCCXII. cap. V. VII. constituit: *vt Missi nostri diligenter inquirant et describere faciant vnusquisque in missatico, quid vnusquisque in beneficio habeat, vel quot homines casatos in ipso beneficio, quomodo eadem beneficia condicienda sint, aut quis de suo beneficio allodem comparauit vel seruxit, vt non solum beneficia Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, atque Comitum siue Vasallorum nostrorum, sed etiam nostri fisci describantur in breue, vt scire possimus quantum etiam de nostro in vnus cuiusque legatione habeamus.* Hic primus et antiquissimus forte est, qui de protocollo feudali, quod Breue latinius appellatur, tractet locus. Legatis igitur Augustalibus demandatur, vt inbreuient beneficia cum pertinentiis, atque curent videantque, ne aut negligentia cultorum deteriorerentur, aut iure allodii possideantur, tabulasque has ad Principem deferant. Equidem Breue hoc prima Protocolli feudalis continere initia non dubito, quanquam formam eam, quae hodie obtinet, postea demum in Italia accepit. Per turbulenta, quae Carolum M. et Ludouicum Pium Augustos secuta sunt tempora, quod tam salubriter institutum fuerat, exoleuit, vt in Francia Occidentali, in qua vasalli, Carolidis adhuc regnantibus, ad summum potentiae fastigium ascenderant, quae regis olim fuerint, deesset memoria. Itaque ipsi ordines, vt Protocollum feudale et istud Breue restitueretur, in CAPITVLARIIS CAROLI CALVI Tir. VII. c. 20. ita suadent: *Videtur nobis vtile et necessarium, vt fideles et strenuos Missos ex vtroque ordine per singulos comitatus regni vestri mittatis, qui omnia diligenter inbreuient, quae tempore aui et patris Vestri in regio specialiter seruitio, vel in vasallorum dominicorum beneficiis fuerunt, et quid vel qualiter, vel quantum exinde quisque modo retineat; et secundum veritatem renunciatur Vobis — ubi autem fraus inuenta fuerit, vna cum consilio fidelium vestrorum hoc taliter corrigite, vt ratio atque utilitas seu iustitia non deserantur et dignitas Vestrae magnificentiae ita vtilis non fiat, sicut Vos non decere recognoscitur, quoniam*

domestica domus *Vestra* aliter obsequiis domesticorum repleri non poterit, nisi habueritis unde eis meritis respondere et indigentiae solatium ferre possitis. Ex quibus locis satis intelligitur, indicem alie quem seu Breue beneficiorum auctoritate publica et fide legato- rum Augustalium conscriptum, ab hodiernis tamen feudorum Bre- uibus curiarumque clientelarium actis discrepans, in usu fuisse, ne- que dubito, exorta disceptatione inter dominum et vasallos de be- neficio, probationem decisionemque inde depromptam fuisse, vt adeo ille ipse index antiquissima Protocolli feudalis vestigia demonstrare videatur.

§. III.

De veris Protocolli feudalis causis, ortisque inde litteris investiturarum et cautionibus vasallorum, quas reuersales vocant.

Formam Protocolli feudalis in Italia ortam, atque ad Ger- manos propagatam esse vniuersa iuris patrii historia docet. Ille enim feudorum beneficiorumque index, inde a Carolidarum aevo vsurpatus in Italia, frequentari inque hodiernam formam redigi coe- pit, ex quo Conradus I. Augustus iudicium feudale celeberrima illa lege, in castris apud Mediolanum anno MXXXVII. lata, con- stituit. Quamquam enim et successio feudorum et Parium curia more maiorum iam obtinebat, ista tamen lege Senioribus necessitas imposita fuit, vt ne aliter de feudis eorumque iuribus iudicarent, nisi conuocatis curiae suae vasallis iudicibus. Itaque iudicium feu- dale ad exemplar aliorum iudiciorum eformatum, et Notarius, fide publica constitutus fuit, qui acta conscriberet. Tali pacto ex illo beneficiorum breui apud Francos vsitato, atque ex commentariis iudiciorum, more maiorum ipsisque Iustiniani legibus in Italiae iudiciis fide tabellionum scribi solitis, sec. XI. Protocolium feudale paulatim conflatum et in curia Parium receptum fuit. Ab eo enim tempore in iudiciis Italiae clientelaribus commentarios rerum feu- dalem a Notariis ipsisque iudicii tabellionibus fuisse confectos et
ad

ad ipsam iudiciorum feudaliū formam relatos, non probabile solum, sed ipsis rerum gestarum monumentis testatum est. Etenim iudicio Parium ordinato necesse erat, ut et legitima haberetur disceptatio, et cautionum probationumque extarent tabulae, ideoque in commentarios, quae acta et gesta fuerant, referrentur. Domini qui beneficiorum iacturam moribus ac legibus fecerant, nunc de nexu clientelari feudorumque proprietate et seruitiis vasallorum tuendis ac retinendis solliciti, commentarios illos iudiciorum feudaliū sibi in primis viles existimarunt, ideoque, ut ne vasallorum potentia iuribus suis exuerentur, usum Protocolli feudalis valde promouerunt. Etenim AVCTOR IVRIS FEVDALIS I. Feud. 20, recte obseruat: *malignando multa bona auferrī dominis*, neque id cuiusquam mirum videbitur, qui medii morem et vasallorum potentiam norit. Quam ob rem Seniores existimarunt, sua plane interesse, ut acta feodalia aliquanto accuratiora conscriberentur, quamuis vasalli de litteris inuestiturarum impetrandis nondum essent solliciti. Iudicio enim Parium suorum satis tutos se existimantes, strictoque adeo gladio rem et causam suam, urgente necessitate aut suadente utilitate, defendentes, parum solliciti erant de cautionibus atque scripturis, donec Seniores territoriorum domini, potentatu stabilito, vasallis ad subditorum conditionem sere redactis, praeuallere et late dominari coepere. Itaque nunc e re vasallorum esse videbatur, cautionum habere tabulas, quibus iura et possessionem beneficiorum suorum demonstrarent, ideoque mos inualuit petendi impetratae inuestiturae tabulas, quas domini tanquam iuri contrarias reculare non poterant, quia ex commentariis iudiciorum feudaliū confectae, eorum, quae in confesso Parium gesta et acta fuerant, testimonium praebebant publicum. Quemadmodum igitur dominus in disceptationibus causarum feudaliū commentarios iudiciorum, ita vasalli cautiones inde depromtas, proferre solebant, nisi forte potentiores in gladio militibusque suis plus fidei quam in cautionum tabulis ponentes, neglectis inuestiturarum litteris, sola possessione tutos se existimarent. Itaque domini praesertim imbecilliores, ut ne potentiores et extranei vasalli fidem nexumque clientelarem et seruitiorum obligationem temere negarent, illo ipso forte

forte cautorum vasallorum exemplo excitati a potentibus et extraneis vasallis fidei et clientelae accepere tabulas, quas reuerfiales vocant. Sed ad Protocollum feudale reuertor, hiftoriam ex ipfis monumentis perfecurus.

§. IV.

Exempla Protocollis feudalis ex medio aeuo afferuntur.

Itaque necesse est, vt fide monumentorum, quae differimus, probentur. Litterarum enim clientelarium cautionumque a vasallis datarum nullam iam habeo rationem, sed Protocollum feudale illustrabo. *MVRATORIVS T. I. Antiqu. Italic. diff. XI. pag. 593.* tabulas anni *MLXXXI.* affert, quibus antiquissimum forte Protocollum feudalis exemplum continetur, ex seculo XII. magna talium monumentorum copia apud auctores in primis rerum Italicarum extat, quod ne frustra dictum existimetur, *MVRATORIVS Tom. I. Antiq. Ital. p. 609.* commentarios inuestiturarum a tabellione super inuestitura anno 1185. a Friderico I. in Guidonem, Rolandinum et Albertinum collata, affert, aliudque *pag. 602.* legitur instrumentum an. 1189. quo Opizo Marchio nescio quem inaugurauit, atque anno 1195. *p. 621.* Henricus VI. Cremonensibus inuestituram per lanceam et confanonem dedit, vt, quae *pag. 622.* aliisque locis afferuntur instrumenta taceam, Apud *VGHILLIVM Ital. Sacr. Tom. V. pag. 535.* haec acta leguntur: anno domini *MC. nonag. VII. ind. XV. die Iouis XIII. intrante Nouembr. in praesentia — — — Dominus Henricus de Ratione Dei gratia Episcopus Taruisinus inuestiuit Ardenghum de Guerando de sua ratione feudi ita, quod nullum praedictum faciat praedicto Domino Episcopo nec Episcopatu occasione inuestiturae seu fidelitatis et ipse in continenti S. Mariae de Asilo et S. Petro de Taruisio — — — fidelitatem fecit contra omnes homines, salua fidelitate suorum anteriorum dominorum si habet. Actum Taruisi in palatio praedicti domini Episcopi. Bonus amicus D. Henrici, Regis notarius interfui et scripsi. Plures eius generis commentarios *p. 545. p. 805. p. 1054.* reperies, Cum autem*

autem acta p. 1014 pleniora et accuratiora toti iuri feudali illustrando apprime inseruiant, non piget adscribere primam Protocollii partem, quae ita se habet: *In Dei nomine Amen. Cum nobilis vir Henricus filius D. Qualdinelli de Bissariis de Vicentia pro se et Singifredo eius fratre, peteret a Reuerendo in Christo patre D. Petro permissione diuina Vicentino Episcopo, inuestituram sui recti feudi, quod olim praefatus pater suus habuit et tenuit ab ipso domino Episcopo et Episcopatu Vicentino, videlicet possessionem bonorum et iurium positarum et positorum in villa Costae fabricae Vicentini districtus et cultura ciuitatis Vicentiae, quos et quae ipse nunc et dictum eius fratrem tenere, possidere et recognoscere, possedisse, tenuisse et recognouisse asserit ab ecclesia Vicentina, se paratum praestare praedicto domino Episcopo recipienti pro se et ecclesia Vicentina fidelitatis consuetum et debitum iuramentum, Idem Dominus Episcopus eius et examinatis iuribus et rationibus praedictorum Dominorum Henrici et Singifredi eius fratris, inuestitura videlicet D. Bernardi olim Episcopi Vicentini proximi antecessoris sui facta in dictum D. Qualdinellum patrem praedictorum Henrici et Singifredi, scripta charta die inuestiturae per Bartholomaeum dictum Cupianum Notarium publicum. Visa quoque inuestitura in dictum D. Qualdinellum facta per ipsum D. Episcopum, scripta manu Petri de Piperna Notarii et ut etiam dicti fratres ad exhibitionem obsequorum ipsi D. Episcopo successoribus suis et Episcopatu Vicentino fortius euenerint, salvo iure Episcopatus et alterius cuiuscunque, memoratum Henricum deuote recipientem pro se et Singifredo fratre suo praedicto cum annulo, quem habebat in manu, inuestiuit denominatis possessionibus, bonis et iuribus, secundum quod dictus D. Qualdinellus eorum pater tempore vitae suae habebat et tenebat et inuestitus fuerat per dictum D. Bernardum Episcopum Vicentinum, Praedecessorem ipsius D. Episcopi et ipsum D. Episcopum Datum Vicentiae in aula Episcopali ante capellam S. Nicolai Episcopatus praesentibus religiosi et discretis Viris — — et aliis. Sub anno a natiuitate Domini 1291. Indict. V. die Lunae XXVI. Nouembr. Pontificatus D. Nicolai Papae IV. anno quarto etc. Et ego Martinus olim fratris Rayneri de Cesene Imperiali auctoritate et nunc dicti Episcopi Notarius praedictis interfui et rogatus scripsi et publicauit meoque signo consueto signaui.*

iuri feudorum affundatur. omnibus apparet, sed an libri feudorum protocollis feudalis meminerint, nunc videamus.

§. V.

De Breui testato in libris feudorum differitur.

Etsi historiam iuris feudalis ex ipsis feudorum libris narrare vix consultum arbitrer, in singulis tamen capitibus plane praeteriri nec possunt, nec debent. Illis temporibus, quibus consuetudines feudorum in Italia compositae fuerunt, iam breuia feudorum fuisse recepta, ex illis ipsis, quorum supra meminimus, monumentis, perspicitur, sed an Protocollis feudalis mentio fiat, omnino quaeritur. Ipsum verbum non adhiberi manifestum est, sed auctores istius iuris multa ex commentariis iudiciorum feudalium hausisse, atque Gerhardum Nigrum et Obertum ab Orto, Consules Mediolanenses, opinionis suas saepe ex commentariis curiae Mediolanensis illustrasse, interdum solum usum curiae suae pro iure venditasse, ex illis ipsis fragmentis locisque intelligimus, quae auctor consuetudinum feudalium passim libro inseruit suo. At enim cum vasallorum probationes saepe ex breui testato promuntur, merito quaeritur; quid sit illud, cuius tam frequens fit mentio in probationibus feodalibus, breue testatum? fuisse instrumentum in curia feudali confectum, nullam plane dubitationem habet, quippe cum alia documenta in probanda inuestitura causisque feodalibus vix adhiberi possint, idque testatum II Feud. 32. non a partibus, sed ab alio scriptum, II, Feud. 25. autem instrumentum publicum, et II Feud. 2. a tribus vel duobus paribus confirmatum dicatur. Erat igitur instrumentum publicum in curia feudali de actu in primis inuestiturae confectum et testium subscriptione munitum. Scriptorem fuisse tabellionem publicum ex multis documentis illisque ipsis, quas supra excitauimus tabulis patet, deinde testes curiae pares adesse oportebat, nisi forte dominus curiam paribus instructam non haberet II. Feud. 33. §. 1. aut non de prima inuestitura sed alio actu feudali quaereretur, tum enim alios quoque testes fuisse admissos dubitari nequit, quem morem apud Mediolanenses in prima adeo inuestitura obtinuisse II. Feud. 32. relatum legimus. Ex commentariis iudiciorum feudalium

haec

haec testimonia deprompta fuisse non solum loci supra allegati probant, sed II. Feud. 76. Protocolli feudalis memoriam his verbis deprehendere mihi visus sum: *si cui militi, inquit auctor, fidelitas requisita fuerit a domino, dominus secundum quosdam LIBRYM militi ostendere debet, et miles eam facere debet, aut parium laudationi stare intra annum. Liber autem, qui vasallo ostendi solet, non necessitate fieri sed voluntate. Est enim quoddam signum requisitae fidelitatis memoriae causa.* Itaque secundum mentem huius loci liber in iudicio feudali conscriptus a domino profertur, quo militem feloniam reum faciat, id tamen sponte et sine necessitate fieri dicitur, quia militis est iusto tempore fidelitatem offerre, idque, si feloniam arguatur, probare. Talia testata in monumentis Italiae plura extant: vnum ex VGHELLIO Ital. Sacr. Tom. V. pag. 805. adscribam ita conceptum: *Die Veneris VIII. exeunte Ianuario in praesentia D. Conradi Cardinalis et Episcopi Saouonensis — — — D. Friedericus D. Gr. R. Imper. Aug. inuestiuit. D. Riprandum Veronensem Episcopum de toto honore et districtu, quod imperium habet in Episcopatu et Comitatu Veronae, secundum antiquum consuetum usum. Quo factio praedominatus Episcopus statim ei fecit fidelitatem, sicut principi suo Imperatori et eius filio, Regi Henrico, tanquam suo Regi et quod adiuuabit eum manu tenere regnum et imperium et coronam et praecipue ciuitatis Veronae cum toto suo comitatu et districtu contra omnes homines, et supradictus Archiepiscopus, qui dedit fidelitatem, statim fidelitate facta, dixit D. Episcopo Riprando, coram domino Imperatore et coram omnibus supra scriptis, totum quod factum est, factum est saluo ordine nostro. Actum fuit hoc Mediolani ad domum Canonicorum die S. Ambrosii ao. Domini 1136. Indiū. IV. Has tabulas accepit ipse Episcopus vasallus, quas equidem pro breui testato, cuius feudorum libri frequenter meminerunt, habere non dubito.*

§. VI.

De Protocollo feudali breuiter ex monumentis Germaniae disseritur.

Quando in Germania inualuerit mos consuecendi acta publica in iudiciis Germaniae feudalibus certo definire non audeo, neque

vacat omnes iustrare tabulas, ex quibus forte prima huius rei vestigia animaduerti possint. In vniuersum tamen dicere ausim, seculo XIII, inualuisse, vt in curiis Principum et Seniorum Notarii adhiberentur, qui gesta et acta in commentarios fidei et memoriae causa referrent. Manauit hic mos ex Italia primosque Notarios inde aut vocatos aut iuris legumque scientia ibidem imbutos fuisse, manifestum est. In curiis Imperatorum iam inde ab aeuo Francorum, scribe et Cancellarii legum periti affuere. In iudiciis autem et curiis Principum Germaniae ultra seculum XIII. et superioritatis territorialis origines adscendere non licet. Iam enim Principes regimen Caesareum imitati etiam in suis curiis personas publicas ordinarunt, quae gesta et acta conscriberent. In *tabulis an. cccccv.* apud *LYDEWIG. Reliqu. Mctorum Tom. I. n. 53. et 54.* memoratur *magister Christophorus, Protonotarius D. Marchionis*, idemque in *tab. anni cccccvi. p. 81.* apparet, atque in *Charta anni cccccxvi. n. 62. p. 88.* *Henrici scriptoris sui* meminit *Misnensis Marchio*, et subscriptio tabularum p. 90. ita finit: *Testes sunt Magister Gebhardus NOSTRAE CVRIAE PROTONOTARIVS, nobilis Vir Dominus Ioannes Burggrauius de Wittyn, Albertus Dopifer de Burne, Henricus de Waldowe et alii quam plures.* Ex his aliisque apud *GERKENIVM, ERATHVM* aliosque auctores tabulis passim allatis intelligitur, in curiis Principum perpetuos adhiberi coepisse Notarios, ex ordine clericorum fere lectos, ideoque magistris appellatos, qui fide et auctoritate publica gesta et acta in commentarios referrent atque inde ipsis vasallis tabulas et sua et parium auctoritate munitas, darent. Quos quidem commentarios in vtilitatem dominorum in primis institutos a vasallis potentioribus in dubium subinde vocatos ideoque priuilegiis Caesareis munitos esse, reperimus. Ex *tabulis CAROLI IV. Archiepiscopo Treuirensi apud LVINIGIVM Corp. Iur. Fend. T. I. p. 387.* vasalli ministeriales, castrenses, ciues, oppidani aut subditi Archiepiscopi, tam ecclesiastici, quam seculares, etiam si quis ministerialis aut vasallus ipsius Caesaris seu imperii foret, ad iudicium imperialis aut regalis curiae vel alterius cuiuscunque super quacunque causa trahi vetantur inuiti, sed eorum Archiepiscopo similem regali vel imperiali aulae iudiciorum formam exercere atque vna sola pro omnibus terminis citatione
 uti

vti permittitur. Quibus personis, in iudiciis suis etiam feudalibus, vti possit, et quatenus actis iudicum tanquam veris fieri oporteat, exprimitur. Hunc locum de fide et auctoritate protocolli feudalis agere, ex tabulis ibidem p. 390. n. v. allatis, aliquanto clarius intelligitur, quas tamen infra afferre commodius videtur.

II. DE FIDE PROTOCOLLI FEVDALIS.

§. VII.

De forma Protocolli feudalis hodierna.

Iam fidem protocolli feudalis persequar. Cum enim quae geruntur et aguntur in curia feudali ideo in commentarios publicos referantur, vt de gestis et actis publicum extet apud posteritatem etiam testimonium, necesse est, vt solemniter et bona fide omnia conscribantur. Quam ob rem vt ne vlla de fide scriptoris, cuius auctoritate instrumentorum publicorum fides nititur, dubitatio superfit, publicam personam et iureiurando ad hos ipsos commentarios scribendos obstrictam esse oportet. Id enim similia Germanorum instituta ac leges edocent et Notariorum in primis creatio atque officium, a quibus manauit mos ordinandi personas publicas in iudiciis curiisque, quarum fide et auctoritate, quod gestum, actum, scriptum esset, constaret. Deinde ipsi commentarii in re praesente confici debent, vt scriptor gesta et acta, propriis sensibus percepta, in protocollum referat, id quod IUSTINIANVS *Nov. XLIV. cap. I.* recte constituit. Cum olim in curiis clientelariis Notarii publici adhiberentur, quos hodie a scribis, secretariisque iudiciorum et curiarum saepe distinguimus, quaeritur, an iudiciorum clientelarium tabellio Notarius Caesareus simul esse debeat? Mihi non videtur. Fides enim non ex munere Notarii, sed ex iureiurando interposito oritur, vt hoc solum ad fidem publicam commentariis iudiciorum feudalium conciliandam sufficere videatur, neque quidquam referre, scriba et secretarius, an chartularius, tabellio, notarius,

rius, vel Protonotarius appelletur. Id tamen mihi inde intelligere posse videor, Notarium publicum a scriba seu secretario curiae clientelaris substitui posse, a quo commentarii eadem fide conficiantur. Denique ipsam curiam feudalem cum domino eiusue vicatio, in cuius praesentia et confessu quidquid geritur, agitur, contrahitur, mox conscribatur, adesse debere, statuo. Negotia enim feuda- lia, quae publicam auctoritatem desiderant, sine paribus curiae explicari non possunt, II. Feud. 10. II. Feud. 33. licet ipsa aucto- ritas a solo domino proficiscatur. Quod ad formam Protocolli ex- ternam attinet, Secretarium solemnitatibus in Notarii instrumento adhiberi solitis, adstrictum negauerim, neque ex *Constitutione MAXIMILIANI I. an. 1512. §. 3.* sed ex *Novella IVSTINIANI XIV.* definiendam, simul tamen ex natura rei et curiae feudalis con- suetudine aestimandam puto. Quodsi enim seriem rei gestae rela- tam, locum et tempus notatum, curiam Parium congregatam ex illis ipsis commentariis intelligi possit, scriptosque esse a persona publica constat, plenam ipsis fidem adhibendam plane dubitari am- plius non posse videtur, modo ne ex indice et exemplo alterius scripturae, sed ex authentico proferantur.

§. VIII.

*De probationibus ex Protocollo feudali in disceptatione causarum
feudalium petendis.*

Cum in disceptationibus causarum feudalium, etiam proba- tiones exigantur, quas aut testibus curiae paribus extraneis, aut litterarum clientelarium aliarumve scripturarum fide, aut iurisiu- randi modo a vasallo, modo a domino praesiti, auctoritate conflare pateat, quaeritur, quam fidem et auctoritatem in disceptatione feu- dali mereatur protocollum feudale. Vis quidem probandi ex na- tura et indole documenti publici facile definiri ideoque ulteriori- bus allegationibus carere potest, sed protocollum est instrumentum omnium

omnium eorum commune, qui ius aliquod in feudo habent, vt inde reſtam probationem et vaſalli et ſimultanee inueſtiti et dominus atque adeo etiam extranei iure ſuo petant. Vaſalli quidem inde inueſtituram, tam primam, quam renouatam, depromere, negligentiam in renouanda inueſtitura imputatam, cum iuſto tamen tempore petita fuerit, amoliri, acceſſiones feudi, omnemque eius cauſam demonſtrare, atque etiam ſingularia, quae praeter naturam feudi ex propria conuentione placere iura, definire poterunt. Quamquam enim vaſallus haec omnia ex litteris inueſtiturarum facilius atque commodius probare poteſt, eundem tamen ad protocolum feudale conſugere, eiusque editionem petere oportet, amiſſis aut non datis inueſtiturarum litteris. Atque eundem in modo ſimultanee inueſtiti iura ſua tam contra vaſallum, quam dominum atque extraneos ex commentariis iudiciorum feudalium euincere poterunt, vt plura alia, quae in diſceptationem venire ſolent capita, taceam, veluti ſi arguatur vaſallus ſine venia et conſenſu domini vel alienaſſe vel oppigneraſſe feudum, aut ſi pacta conuenta cum ſimultanee inueſtitiſ inſitiari velit vaſallus, aut ſi de ordine ſuccedendi conuentionali diſputetur inter ſimultanee inueſtitiſ. Ipſe dominus in cauſis feudalibus ſaepe actoris partes ſuſtinet, veluti in ſpeciebus *I. Feud. IV. §. 3. 4.* relatis, pluribusque aliis exemplis, neque dubitandum, quin, praeter alias probationes, recte ad commentarios iudicii feudalis prouocet. Itaque vniuerſe dicendum in omnibus rebus, quae coram paribus geſtae et in acta publica relatae fuerint, plenam probandi vim illis ipſis actis etiam pro domino tribui oportere, quod quanquam hodie nemo facile dubitabit, olim tamen a potentioribus vaſallis negatum fuiſſe legimus, vt auctoritas protocolli priuilegijs Caefareis vindicanda videretur. Archiepiſcopus Treuirenſis an. 1442. a FRIDERICO III. AVG. memorabile impertrauit priuilegium, quod ex LVINIGII *Corpore iuris feudalis T. I. p. 390.* adſcribere placet. Per bella in conſinijs inque ipſo epiſcopatu geſta inueſtituras et feudorum renouationes neglectas conqueſtitur Archiepiſcopus: *Das ſolcher Zwiſtracht wegen die Lehen nicht ordentlich geliehen, auch etliche ſolche Lehen, Pfandschaft und anders betreffende durch Hülfe und Beyſtands Willen den Partheyen oder ſonſt übergeben*

übergeben, verwickelt, und entfremdet worden seyn — Darum er besorge, daß in den künftigen Zeiten seinem ehengenannten Stifte solche Lehen, Pfandschaft und anders mögten gelugnet, oder abgezogen werden, wiewohl die in seinen Lehnbüchern, die man Mannbücher nennt, verzeichnet, und beschrieben habe. Sankit igitur AVGVSTVS — Daß solche des ehengenannten Stifts Mannbücher zu behalten, denselben Stiftslehn, Pfandschaften und anders, wie man das nennen mag, kräftig und in Macht seyn sollen, also ob die Briefe, die man in den ehengenannten Mannbüchern aufgeschrieben, verzeichnet findet, als vorgemeldet ist, durch Krieg und Unrath vielleicht wären entfremdet worden, daß denn solchen Mannbüchern und alten Schriften gleich den Hauptbüchern geglaubt und der Stift dadurch nicht gekürzt werde.

Quam quidem probandi vim et auctoritatem protocollo feudali etiam sine priuilegio inesse arbitror. Sed olim, quod naturali et ciuili iure comprobatum erat, saepe priuilegiorum tutela contra calumniam egebat.

§. IX.

Ambiguitates quaedam expenduntur.

Fieri sane potest, vt in vna eademque causa vtrinque proferantur documenta sibi contraria ambiguumque sit, vtri fides adhibenda videatur. Scripturas diuerfas fidem sibi inuicem derogantes, ab vna eademque parte prolatas nihil firmitatis habere *Leg. 14. Cod. de fide instrum. rescriptum et cop. XIII. X de fide instrumentorum* probatum legitur, idem vero in documentis vtrinque prolatis non obtinere, manifestum est. Itaque in disceptatione feudali vtique euenire potest, vt dissensionibus inter protocollum feudale, breue testatum, litterasque investiturarum deprehensis, quaeratur, cuinam documento fides et praerogatiua tribuenda sit? Equidem commentarios curiae clientelaris omnibus aliis antependos, explicationemque reliquorum instrumentorum inde petendam esse statuo. Breue enim testatum atque ipsae investiturarum litterae ex illis ipsis
 commen-

commentariis confici solent, ideoque necesse est, vt auctoritati eius cedant, indeque emendationem accipiant, idem etiam in protocolis notariorum instrumentisque inde confectis constitutione *Maximiliani I. de Notariis §. 5.* vt obtineat, statutum est. Neque facile credo, allegabit aliquis, contra eum fieri oportere interpretationem, qui clarius loqui debuisset, quippe cum haec regula inter partes contrahentes quidem obtineat, vsum autem perdat, si de dissensione documentorum, quorum vnum ex altero, pari tamen fide confectum fuerit, agatur: quid? quod ne tunc quidem illa regula abhiberi posse videtur, si commentarii isti pro domino, breue testatum et litterae clientelares pro vasallo allegentur. Scriptor enim protocolli feudalis, persona ipsius curiae publica, neque dominum neque vasallos repraesentat, sed medius est, suaeque fide gesta et acta in curia feudali sustinet. Itaque dissensione inter protocollum et litteras clientelares deprehensa, dominum apertius loqui oportuisse, dici et contra ipsum interpretationem fieri debere, statui nequit. At vero alia errorum in ipsis commentariis admissorum est ratio. Fidem ipsi protocollo derogari non posse, nisi forte falsi arguatur, certum est: erroris tamen conuinci posse non negauerim, quem testibus curiae paribus, qui in ipso affuere actu, corrigi et emendari posse ac debere puto. Etenim ipsum scriptorem, errorem a se commissum emendare non posse, inde patet, quod certam eius rei notitiam non accepit, ideoque id ipsum *MAXIMILIANVS I.* in lege *de Notariis §. 22.* statuit, *IUSTINIANVS* quidem *Nov. XLIV.* constituit, vt tabelliones ipsi per se omni modo instrumentum ordinent et negotii notitiam habeant, vt si a iudicibus interrogentur, scire et respondere possint: sed hanc functionem non ad emendandos errores, sed partes forte negantes conuincendas pertinere, palam est. Itaque auctoritate parium fidem protocolli infringi, errorisque redargui oportere, ex *Nov. LXXIII. c. 3.* contendere potest. Tandem etiam de amissione instrumentorum feudalium dicendum. Quod *L. X. Cod. de fide instrumentorum* rescribitur: *Actorum interitu veritatem conuelli non solere*, etiam hic valebit. Litterae quidem clientelares, aliaque documenta ex commentariis curiae feudalis confecta facile redintegrabuntur, sed illis ipsis commentariis aut igne
 C
 absumtis

absumtis aut alio quo modo cunque deletis, non facile redintegrari poterunt; moderandae igitur sunt probationes, uti in tali casu fieri solet, quamquam aut breui testato aut litteris clientelaribus fidem ea de causa derogari posse, nemo opinabitur.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

ULB Halle
005 482 992

3

1078

422.

1788, 8.

PROTOD

DALI

ILLVSTRIS IC

ITATE

D. CHRISTIA

ENERO

IVRIS NATV

A. D. III.

III.

GOTTLOB A

LERVS

EX OF

